

ศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดการตอบโต้การกระทำที่รุนแรงของ ฮันนาห์ อาเรนด์ท์ และ ฟรานซ์ ฟานอง

The Comparative Studies on Reaction against Violent Actions between Hannah Arendt and Frantz Fanon

เฟ่า นวกุล*

Phao Nawakul

บทคัดย่อ

แม้ว่าความรุนแรงเป็นสิ่งที่ควรละทิ้งตามความคิดของนักวิชาการสายประชาธิปไตยปัจจุบัน อย่างไรก็ตามงานของนักวิชาการผิวสีอย่าง ฟรานซ์ ฟานอง ก็ยังคงเป็นสิ่งที่นักวิชาการรุ่นหลังให้ความสนใจโดยเฉพาะข้อเสนอสู่การสร้างความคิดที่ว่าการรุนแรงเป็นสิ่งที่จำเป็นในการนำสังคมไปสู่ประชาธิปไตย เมื่อเป็นเช่นนั้นคำถามสำคัญจึงอยู่ที่ว่า ในความคิดของฟานองเหตุใดความรุนแรงจึงเป็นสิ่งที่ดีหรือจำเป็น แตกต่างกับ ฮันนาห์ อาเรนด์ท์ เธอปฏิเสธการดำรงอยู่ของความรุนแรงและมองว่ากิจกรรมที่นำผู้คนไปสู่ความหายนะกับชีวิต ดังเช่น ฟานองปฏิบัติ เป็นสิ่งที่ควรปฏิเสธและมองว่าเป็นสิ่งที่ผิดอย่างมหันต์หากปฏิบัติเช่นนั้นด้วยแนวคิดที่ตรงกันข้ามของนักวิชาการทั้งสองเป็นสิ่งที่ประกอบสร้างให้เกิดบทความขึ้นนี้ที่มุ่งแสดงความกระจ่างของความคิดของพวกเขาทั้งสอง

คำสำคัญ: ฟรานซ์ ฟานอง, ฮันนาห์ อาเรนด์ท์, การตอบโต้การกระทำที่รุนแรง

* คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาจันทบุรี

Faculty of Public Administration, Dhurakij Pundit University, Thailand

Corresponding author, e-mail: nawakulbanrai@gmail.com

Abstract

Although violence is something should be abandoned in opinion of numerous democratic academics in present day. However black academician likes Frantz Fanon makes different way by creating novel idea that violence is a necessary factor for established democratic society. The question is that what does Fanon mean by violence? Why does he think violence is necessary or good? For Hannah Arendt she stays opposition. Arendt denies the existence of violence and she states that the nature of new societies is affected by the nature of actions that bring them into being, not bring them into dangerous like Fanon activities. This concept and activities of Fanon it would be very wrong. By these different ideas contribute to this article. The article aims to illustrate the concept of both academics on responsive against violence in humanity experience.

Keywords: Frantz Fanon, Hannah Arendt, reaction against violent actions

บทนำ

สำหรับผู้สนใจศึกษางานวิชาการด้านความรุนแรงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องศึกษางานของ ฮันนาห์ อาเรนต์ (Hannah Arendt) นักวิชาการผู้ไม่เคยยอมร่วงานของตนเป็นงานสายปรัชญาการเมือง บทความนี้เริ่มเมื่อผู้เขียนศึกษางานของเธอเรื่อง On Violence ตีพิมพ์ครั้งแรกปี ค.ศ. 1970 ทำให้ได้พบข้อเสนองานความคิดที่น่าสนใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกล่าวถึงแนวทางการปฏิบัติต่อความรุนแรงด้วยอารยะขัดขืน (civil disobedience) อาเรนต์ก็มองว่าขบวนการต่อต้านสงครามเวียดนามเป็นการต่อสู้ที่ยึดถือในคุณค่าของการใช้สันติวิธี (non-violence) ที่ควรยึดมั่นถือมั่น และเธอยังกล่าวพาดพิงไปยังนักคิดและนักปฏิบัติ ผู้นิยมใช้วิธีการที่

รุนแรงและเชิดชูสรรเสริญการใช้ความรุนแรง (glorification of violence) อย่าง ฟรานซ์ ฟานอง (Frantz Fanon) ว่าไม่มีประโยชน์อย่างใดที่จะต้องไปกล่าวถึง พวกหัวรุนแรง (extremist) อย่างเขา (Arendt, 1970: 14) ด้วยการพาดพิง อันเจิบแสนี่จึงเป็นที่มาของบทความนี้ในท้ายที่สุด

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดการตอบโต้ความรุนแรงของ ฮันนาห์ อาเรนด์ท์ กับ ฟรานซ์ ฟานอง ว่ามีลักษณะแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร และเพื่อให้บทความชิ้นนี้นำเสนอภาพออกมาได้อย่างสมบูรณ์ผู้เขียนแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ส่วนคือ **ส่วนที่หนึ่ง** บทนำ ส่วนนี้แสดงให้เห็นถึงที่มาของบทความและโครงสร้างของบทความทั้งหมด **ส่วนที่สอง** ประสพการณ์อันแสนเจ็บปวดของ ฮันนาห์ อาเรนด์ท์ และ ฟรานซ์ ฟานอง แสดงถึงประสบการณ์ของทั้งสองที่ต้องเผชิญกับเหตุการณ์ความรุนแรงซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้เป็นแรงขับเคลื่อนที่ทำให้นักวิชาการทั้งสองผลิตผลงานอันเลื่องชื่อออกมา

ส่วนที่สาม การสร้างโลกสันติสุขของ ฮันนาห์ อาเรนด์ท์ ส่วนนี้จะสะท้อนแก่นแท้งานของอาเรนด์ท์ที่มักจะถูกยกให้เป็นผู้ที่ศรัทธาในการต่อสู้แบบสันติวิธี **ส่วนที่สี่** ตาต่อตาฟันต่อฟันกับ ฟรานซ์ ฟานอง สำหรับฟานองแล้วการต่อสู้ด้วยความรุนแรงแบบตาต่อตาฟันต่อฟันต่อศัตรูผู้รุกรานเป็นสิ่งที่ชอบธรรมแล้วด้วยประการทั้งปวง ดังนั้น ในส่วนนี้จะนำเสนอแนวคิดการตอบโต้ความรุนแรงของเขาวามีลักษณะอย่างไร และ **ส่วนที่ห้า** บทสรุป: มรดกทางความคิดของ ฮันนาห์ อาเรนด์ท์ และ ฟรานซ์ ฟานอง ส่วนนี้ผู้เขียนจะนำบริบทโลกปัจจุบันมาวิเคราะห์ว่าแนวคิดการตอบโต้ความรุนแรงของนักวิชาการทั้งสองยังมีบทบาทมากน้อยเพียงใดในพื้นที่การต่อสู้

ประสพการณ์อันแสนเจ็บปวดของ ฮันนาห์ อาเรนด์ท์ และ ฟรานซ์ ฟานอง

ฮันนาห์ อาเรนด์ท์ เกิดในปี ค.ศ. 1906 ที่เมืองฮันโนเวอร์ ประเทศเยอรมัน เธอจบการศึกษาสูงสุดในสาขาปรัชญา ณ the University of Heidelberg ซึ่งนั่นก็เป็นที่มาของการตกผลึกความรู้ทางปรัชญา ครอบครัวของเธอเป็นชนชั้นกลางและ

มีเชื้อสายยิว กล่าวได้ว่า ครอบครัวของเธอถือว่ามีพื้นฐานการศึกษาที่ดีและในทางการเมืองอาจกล่าวได้ว่ามีหัวเอียงซ้าย (leftist)* บทบาทครอบครัวมีผลต่อเธอไม่มากนักน้อยโดยเฉพาะแม่ของเธอ มาร์ธา อาเรนด์ท์ (Martha Arendt) ที่ปลูกฝังจิตสำนึกการต่อต้านการกดขี่แบ่งแยกทางชาติพันธุ์ให้ลูกสาวตั้งแต่วัยเยาว์และดูเหมือนว่าอาเรนด์ท์ลูกสาวจะยินดีกับการสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวโดยเฉพาะประเด็นการต่อต้านยิว (Antisemitism) ตัวอย่างหนึ่งที่มาร์ธาแสดงตัวอย่างให้ลูกสาวเห็นคือ การที่มาร์ธาเข้าไปแสดงความไม่เห็นด้วยและต่อต้านการกล่าวร้ายชาวยิวของครูผู้สอนของอาเรนด์ท์ที่โรงเรียน กล่าวได้ว่า ช่วงเวลาเด็กเธอต้องต่อสู้กับสภาพแวดล้อมรอบตัวเธอเกี่ยวกับการที่เธอเป็นคนยิวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

อย่างไรก็ตามชีวิตช่วงวัยเยาว์จนถึงรั้วมหาวิทยาลัยของอาเรนด์ท์สนใจในการเมืองระดับหนึ่งเท่านั้น จนกระทั่งเมื่อเธอแต่งงานครั้งแรกกับ กุนเธอร์ สเติร์น (Gunter Stern) นักปรัชญาชาวเยอรมันเชื้อสายยิวและย้ายมาอยู่ที่เมืองเบอร์ลิน ในปี ค.ศ. 1929 จึงรับรู้และเผชิญหน้ากับการเติบโตของลัทธินาซีที่พยายามสร้างวาทกรรมความเกลียดชังชาวยิวจนทำให้สังคมในขณะนั้นหากเป็นชาวยิวแล้วจะถูกแบ่งแยกและเลือกปฏิบัติอย่างชัดเจนทั้งทางตรงและทางอ้อม สถานการณ์ที่อาเรนด์ท์เผชิญในช่วงเวลาดังกล่าวจึงเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้อาเรนด์ท์หันมาสนใจประเด็นทางการเมืองมากขึ้นกว่าที่ผ่านมา

เมื่อเข้าสู่ทศวรรษที่ 1930 การขยายอำนาจของนาซีมากขึ้นทำให้ชีวิตของเธอต้องเผชิญหน้าทางการเมืองกับผู้ที่มีอำนาจมากขึ้นเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมการต่อต้านผู้นำอย่าง ออดอล์ฟ ฮิตเลอร์ (Adolf Hitler) อาเรนด์ท์เข้าไปทำ

* การกล่าวถึงครอบครัวของ ฮันนาห์ อาเรนด์ท์ “หัวเอียงซ้าย” (leftist) หรือมีแนวคิดทางการเมืองแบบฝ่ายซ้าย หมายถึง ครอบครัวของเธอให้ความสนใจและสนับสนุนแนวความคิดลัทธิมากซ์ (Marxism) ที่ต่อต้านทุนนิยมซูดริตและยึดกุมแนวความคิดสังคมนิยมเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามสำหรับอาเรนด์ท์ แม้ว่าครอบครัวของเธอจะให้ความสนใจลัทธิลัทธิดังกล่าวดังกล่าว แต่เธอมีจะย้ายอยู่เสมอว่าเป้าหมายของเธอไม่ได้อยู่ที่จะเป็นฝ่ายซ้ายที่ต่อต้านทุนนิยมซูดริตหรือฝ่ายขวาที่นิยมชมชอบระบอบอำนาจนิยม แต่เธอสนใจต่อต้านระบอบเผด็จการอันชั่วร้าย (totalitarianism) ทุกรูปแบบมากกว่า ซึ่งการกระทำเช่นเผด็จการอำนาจนิยมนั้นแฝงอยู่ทุกหนทุกแห่งแม้แต่ในลัทธิมากซ์เองก็ตาม (Arendt, 1990: 21-25)

กิจกรรมต่อต้านโดยตรงโดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้แหล่งพักพิงผู้ร่วมอุดมการณ์ เพื่อหลบหนีการจับกุมจากอำนาจรัฐและด้วยเหตุนี้ทำให้เธอถูกจับกุมตัวในที่สุด อย่างไรก็ตามเธอถูกจับกุมเพียง 8 วันก็ถูกปล่อยออกมา หลังจากนั้นเธอก็ออกจากเบอร์ลิน พร้อมมารีธาแม่ของเธอไปที่ปรากต่อด้วยเจนีวา ในปี ค.ศ. 1935 ขณะที่มารีธากลับไปสู่ เยอรมันอาเรนดท์เดินทางต่อไปยังฝรั่งเศสและที่นั่นเองเธอก็ได้พบเจอกับ ไฮน์ริช บลูเคอร์ (Heinrich Blucher) กวีและนักปรัชญาชาวเยอรมันและได้แต่งงานครั้งที่สอง ส่วนความสัมพันธ์กับสตรีคนอื่นๆทุกคนต่างรู้ว่าความรักไม่ได้มีให้กันอีกต่อไป ความท้าทายในชีวิตของเธอเกิดขึ้นอีกครั้งเมื่อปี ค.ศ. 1940 เธอย้ายไปสู่อเมริกพร้อมกับความสัมพันธ์ที่ไม่ดีกับสามีปัจจุบัน แต่ก็มีสิ่งที่ดีอยู่บ้างเมื่อเธอได้พบกับมารีธาแม่ของเธออีกครั้ง อย่างไรก็ตาม สถานะของเธอในขณะนั้นเป็นเสมือนผู้ไร้สัญชาติจนสุดท้ายเธอได้รับการยอมรับเป็นพลเมืองอเมริกันในปี ค.ศ. 1951 (Baehr, 2000: vii-xvi)

สำหรับอาเรนดท์งานเขียนและบทความจำนวนมากของเธอได้รับแรงผลักดันจากเหตุการณ์ทางการเมืองที่โหดร้ายในศตวรรษที่เธอดำรงชีวิตอยู่และพยายามทำความเข้าใจเรื่องราวเหล่านั้น อาเรนดท์พยายามพาพวกเราไปสู่พื้นที่อันเจ็บปวดในประวัติศาสตร์ของมวลมนุษยชาติในศตวรรษที่ 20 ภายใต้การถือธงนำของลัทธินาซีและลัทธิสตาลินเพื่อนำมาซึ่งข้อเสนอที่นำโลกไปสู่แสงสว่างแก่มนุษย์ (Passerin d'Entreves, 1994: 1) เธอมองว่าชีวิตมนุษย์บนพื้นโลกสัมพันธ์อย่างยิ่งต่อพื้นที่ที่เรียกว่าลัทธิระบอบเผด็จการ โดยเหตุการณ์ดังเช่นการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์หรือค่ายกักกันของนาซีทั้งหมดเหล่านี้เป็นเสมือนโรงงานแห่งความตายที่สร้างความเจ็บช้ำแก่ชาวยิวมาจวบจนปัจจุบัน (Dietz in Villa (ed), 2000: 86) และนำมาซึ่งงานลำดับต้นที่สร้างชื่อเสียงให้กับเธอคือ *the Origins of Totalitarianism* ที่ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1951 ซึ่งเป็นปีเดียวกับที่เธอได้เป็นพลเมืองอเมริกัน

งานของอาเรนดท์อย่าง *the Origins of Totalitarianism* เป็นตัวอย่างที่สะท้อนจากประสบการณ์ตรงในฐานะที่เธอเป็นหนึ่งในผู้ลี้ภัยจากความชั่วร้ายของนาซี เธอกล่าวว่าความชั่วร้ายนี้เสมือนการย้อนกลับมาเกิดใหม่ของคำว่าทราชาธิปไตยโบราณ การกระทำอันป่าเถื่อนต่าง ๆ ถูกใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการได้มาและการรักษาไว้ซึ่งอำนาจตน การดำเนินเครื่องจักรสังหารอันป่าเถื่อนนี้ทำให้ผู้คนบริสุทธิ์

ถูกสังหารอย่างโหดเหี้ยมไม่ว่าจะเป็นชาวยิว ยิปซี คนรักร่วมเพศ นักคิดหรือแม้แต่ชาวนาก็ตาม เธอตั้งข้อสงสัยกับแก่นสารความคิดของลัทธิมาร์กซ์และกล่าวว่าลัทธิมาร์กซ์นั้นไม่มีความเป็นมิตรกับเสรีภาพของมวลมนุษยชาติทั้งปวงเอาเสียเลยและเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกได้จากลัทธิสเตลลินได้เลย สำหรับอาเรन्दท์ประสบการณ์ของเธอภายใต้ความชั่วร้ายเหล่านี้เป็นเสมือนการแสดงให้เห็นถึงสิ่งอันตรายที่เธอเรียกว่าเป็น “alienation from the world” เป็นต้น (Villa in Villa (ed), 2000, pp. 2, 6-7)

จากบริบทที่กล่าวข้างต้นเห็นได้ชัดเจนว่าความเจ็บปวดของอาเรन्दท์จากประสบการณ์ตรงและจากบริบทที่แวดล้อมตัวเธอในขณะนั้นเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้เธอสนใจในประเด็นความรุนแรง ในที่นี้ไม่ต่างอะไรกับ ฟรานซ์ ฟานอง ที่สะท้อนความคิดของตนเองออกมาผ่านตัวหนังสือโดยใช้ประสบการณ์ตรงของตนเองมาเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างแนวคิด ทฤษฎีที่ในปัจจุบันยังได้รับการกล่าวถึงในวงวิชาการระดับโลกโดยเฉพาะประเด็นความชอบธรรมในการใช้ความรุนแรงต่อผู้รุกรานที่มากดขี่ดังกรณีที่เกิดขึ้นในแอฟริกา

ฟรานซ์ ฟานอง เกิดปี ค.ศ. 1925 ในครอบครัวผิวสีชนชั้นกลาง ณ มาร์ตินิก (Martinique) หมู่เกาะแถบตะวันตกของฝรั่งเศส พ่อของเขาเป็นข้าราชการและแม่ของเขาเป็นเจ้าของร้านขายของชำ ฟานองได้รับการศึกษาในระบบบคิดฝรั่งเศสอย่างเต็มที่ในเวลาดังกล่าว ในระหว่างเล่าเรียนเขาได้รับอิทธิพลทางความคิดจากรัฐบุรุษของคองคอร์ดอย่าง เอเม เซแซร์ (Aime Cesaire) ผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นกวีชั้นยอด เป็นนักเขียนและนักการเมืองผิวดำที่มีชื่อเสียงในฝรั่งเศสของช่วงเวลาดังกล่าวนอกจากนั้นเซแซร์ยังเป็นผู้ซึ่งประกาศอย่างเปิดเผยทางการว่า “It was good to be black” และเป็นผู้ประสาทวิชาการเมืองให้กับเขานับแต่นั้นเป็นต้นมา หลังจากนั้นการร่วมกิจกรรมทางการเมืองถือเป็นชีวิตจิตใจของฟานองก็ว่าได้ โดยในปี ค.ศ. 1943 เขาร่วมต่อสู้กับ the Free French Army เพื่อต่อต้านแนวคิดฟาสซิสต์เพื่อนำโลกไปสู่โลกแห่งเสรีภาพและความเท่าเทียม อย่างไรก็ตามในท้ายที่สุดแล้วเขากลับพบว่าการต่อสู้ครั้งนี้คองคอร์ดไม่ได้ถูกผนวกเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของผู้ที่จะได้รับผลประโยชน์ในตอนสุดท้าย (Gibson, 2003: 4-5)

พลังทางความคิดที่สำคัญของฟานองเริ่มปรากฏให้เห็นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1947 ระหว่างที่เขาเรียนอยู่ ณ Lyon Medical School เป็นต้นมา โดยเขาบรรยายภาพของความไม่เท่าเทียมที่เกิดขึ้นในหมู่คนผิวดำ คำว่า “black skin” ถูกอธิบายถึงประสบการณ์ดำรงชีวิตอันแสนเจ็บปวดของคนผิวดำ ภาพของคนผิวดำแสดงให้เห็นถึง “การไร้ซึ่งคุณค่าในความเป็นมนุษย์” หลังจากที่ฟานองเรียนจบเขาได้เริ่มปฏิบัติงานเป็นแพทย์ตามที่เขาศึกษาเล่าเรียนมาและพยายามการผลักดันการปฏิรูปใน Blida-Joinville Psychiatric Hospital ในแอลจีเรีย อย่างไรก็ตามความพยายามของเขาไม่เป็นผลในช่วงเวลาดังกล่าว

จังหวะก้าวสำคัญของฟานองเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1956 ในช่วงที่เขาอาศัยอยู่ในแอฟริกาเกิดสงครามเพื่อเสรีภาพและอิสรภาพในแอลจีเรีย ณ ในช่วงเวลาดังกล่าว ฟานองตัดสินใจลาออกจากตำแหน่งใน Blida-Joinville Psychiatric Hospital เพื่อเข้าร่วมการต่อสู้อย่างเต็มตัว ในปี ค.ศ. 1957 การต่อสู้ของเขานำมาซึ่งการออกจดหมายเตือนจากรัฐบาลฝรั่งเศสและให้เขาออกจากแอลจีเรียภายใน 48 ชั่วโมงทำให้หลังจากนั้นเขาต้องหลบหนีอำนาจความรุนแรงเหล่านี้เพื่อเอาชีวิตรอดโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อศัตรูพยายามลอบทำร้ายเขาด้วยการวางระเบิดรถ แต่โชคดียี่ห้อรอดมาได้จนในที่สุดฟานองสามารถหนีไปสู่ตูนิเซียได้สำเร็จ กล่าวได้ว่าหลังจากช่วงเวลาดังกล่าว ฟานองต้องเผชิญกับอำนาจอันน่าสะพรึงของจักรวรรดิตะวันตกและเขากลายเป็นที่ต้องการของรัฐบาลฝรั่งเศสในฐานะผู้นำการปฏิวัติภายใต้ชื่อ Front de Libération Nationale (FLN)

ระหว่างที่ฟานองอยู่ในตูนิเซีย เขาทำงานกับ FLN ในตูนิเซียในตำแหน่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นบรรณาธิการ the movement's newspaper, แพทย์รักษาคนไข้ที่ FLN health centers และทำกิจกรรมในฐานะตัวแทนแห่งมวลชาติแอฟริกา (ambassador) และที่นี่เขายังได้รับเชิญไปบรรยายแก่ the University of Tunisia และในเวลาเดียวกับประสบการณ์การต่อสู้ทั้งหมดของเขาได้รับการสะท้อนผ่านงานเรื่อง A Dying Colonialism ซึ่งตีพิมพ์ปี ค.ศ. 1965 ภาพสะท้อนของการต่อสู้แบบตาต่อตาได้รับการถ่ายทอดผ่านตัวหนังสือจนทำให้หนังสือเล่มนี้ถูกหมายตาจากรัฐบาลฝรั่งเศสจนนำไปสู่การห้ามนำเข้าหนังสือนี้ในฝรั่งเศส จนถึงปี ค.ศ. 1960 ระหว่างที่ฟานองปฏิบัติหน้าที่อยู่ที่มาลีเขาป่วยเป็นมะเร็งเม็ดเลือดขาวหรือลูคีเมีย

และเข้าการรักษาอย่างเร่งด่วนในอเมริกาจนกระทั่งอาการทุเลา เขาจึงกลับตุนิเซียและนำมาซึ่งการเขียนหนังสืออีกเล่มคือ *the Wretched of the Earth* ซึ่งมีชื่อเสียงจนถึงปัจจุบัน หลังจากนั้นอาการเขาแยลงจนต้องไปอเมริกาอีกครั้งแต่ครั้งนี้อาการของเขาแยลงถึงขั้นเสียชีวิตในเดือนธันวาคม ปี ค.ศ. 1961 ศพของฟานองได้รับการนำกลับไปตุนิเซียเพื่อประกอบพิธีอย่างสมเกียรติในฐานะผู้นำแห่ง FLN ที่ทุกคนศรัทธา (Gibson, 2003: 5-6; Alessandrini in Alessandrini (ed), 1999: 1-4)

สำหรับงานของฟานองอย่าง *the Wretched of the Earth* (ตีพิมพ์ครั้งแรกเป็นภาษาฝรั่งเศสปี ค.ศ. 1961 ส่วนฉบับแปลภาษาอังกฤษตีพิมพ์ครั้งแรกปี ค.ศ. 1963) เกิดขึ้นโดยได้รับแรงบันดาลใจเฉกเช่นกับอาเรนต์ที่กล่าวได้ ดังพิจารณาการพรรณนาในหัวข้อ *Concerning Violence* ที่วิพากษ์ถึงความเลวร้ายของจักรวรรดินิยมที่เข้ามาทำลายตัวตนของคนแอฟริกันไปอย่างหมดสิ้น ความรุนแรงปรากฏให้เห็นในประเทศผู้ถูกล่าโดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ทหารและตำรวจเป็นเครื่องมือโดยฟานองอุปมาอุปไมยไว้อย่างเห็นภาพว่า “การกระทำโดยตรงที่ใช้ควบคุมและป้องปรามคนพื้นเมืองได้แก่การใช้ปืนไรเฟิลและลูกระเบิด” หรือในเชิงโครงสร้างฟานองเองได้เห็นความแตกต่างในชีวิตความเป็นอยู่ของคนพื้นเมืองกับนักล่าอาณานิคมที่แตกต่างกันราวฟ้ากับเหว ด้วยปัจจัยเหล่านี้จึงทำให้งานชิ้นนี้ถูกกล่าวขานว่าเป็นงานที่สร้างแรงบันดาลใจในการจับอาวุธขึ้นสู้ให้กับประชาชนในประเทศผู้ถูกล่าเพื่อสร้างสังคมของตนเอง (Fanon, 1963: 27-31)

เห็นได้ว่าหากกล่าวเปรียบเทียบประสบการณ์ระหว่าง ฮันนาห์ อาเรนต์ และ ฟรานซ์ ฟานอง ทั้งสองมีประสบการณ์เผชิญกับปีศาจอันเลวร้ายไม่ต่างกัน ประสบการณ์อันเลวร้ายที่พวกเขาประสบนำมาซึ่งแนวคิด ทฤษฎีหรือแม้แต่วิธีแบบการปฏิบัติการอันรุนแรงเพื่อตอบโต้สิ่งชั่วร้าย เห็นได้ว่าอาเรนต์ดูเหมือนจะมีลักษณะที่เป็นนักคิดมากกว่านักปฏิบัติซึ่งต่างจากฟานองที่พยายามคิดค้นและนำไปสู่การสร้างขบวนการปฏิวัติที่สะพรั่งในแอฟริกา อย่างไรก็ตามไม่ว่าทั้งสองจะมีแนวทางปฏิบัติต่างกันอย่างไร สุดท้ายงานและประสบการณ์การต่อสู้ของพวกเขาก็เป็นมรดกสำคัญในประวัติศาสตร์โลกและวิชาการด้านความรุนแรงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การสร้างโลกสันติสุขของ ฮันนาห์ อาเรนด์ท์

แม้ว่า ฮันนาห์ อาเรนด์ท์ ได้รับประสบการณ์อันน่าเจ็บปวดจากยุคสมัยอันโหดร้ายของ ฮอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ (Adolf Hitler) มากเท่าใด แต่การแสดงออกผ่านงานของเธอกลับเป็นไปในทางตรงกันข้าม อาเรนด์ท์เริ่มต้นด้วยการกล่าวว่า แม้ว่าในโลกนี้จะมีการระราน แต่สิ่งสำคัญที่จะต้องกระทำคือ การไม่ปฏิบัติสิ่งที่ดำรงอยู่และคำนึงถึงความเข้าใจ ทั้งความเข้าใจต่อสิ่งที่ไม่คิดว่าจะเกิดขึ้นและความเข้าใจต่อการเผชิญหน้าและการต่อต้าน เธอพยายามชี้ให้เห็นว่าการศึกษาเรื่องราวเล็ก ๆ โดยเฉพาอย่างยิ่งในประเด็นการต่อต้านยิว (Antisemitism หรือ Anti-Semitism) มีความสำคัญเพราะประเด็นนี้เป็นตัวเร่งขั้นดีที่ทำให้เห็นถึงความเคลื่อนไหวของนาซีตามมาด้วยสงครามโลกหรือจนมาถึงการอุบัติขึ้นของ “Death Factory” หรือ “โรงงานแห่งความตาย” สิ่งเหล่านี้ท้ายที่สุดแสดงให้เห็นถึง “การทำลายความเป็นมนุษย์” (destruction of humanity) หรือกล่าวอีกทางหนึ่งเป็นสิ่งที่ทำลายสาระัตถะของมนุษย์ (destroy essence of man) สะท้อนผ่านการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ของนาซีเยอรมันนั่นเอง สำหรับอาเรนด์ท์หากไม่มีสิ่งที่เลว (the bad) ก็จะไม่รู้จักกับสิ่งที่ดี (the good) และหากไม่รู้จักรั้วสิ่งที่ดีเราจะรู้จักสิ่งที่เลวได้อย่างไร หากมนุษย์ปราศจากการรู้ซึ่งถึงความชั่วร้ายอันสมบูรณ์ (absolute evil) แล้วไซ้จะรู้จักกับธรรมชาติของความชั่วร้าย (nature of evil) ได้อย่างไร และท้ายที่สุดข้อความที่ดูเหมือนว่าจะเป็นการสะท้อนถึงข้อเสนอที่มีต่อโลกที่เต็มไปด้วยความโหดร้ายของเธอคือ สิ่งที่มนุษย์ต้องแสวงหาเพื่อดำรงไว้ซึ่งโลกอันสวยงามคือ หลักการทางการเมืองใหม่ (new political principle) กฎหมายใหม่ (new law) และการจำกัดซึ่งอำนาจ (limited power) (Arendt, 1951: viii-ix)

อาเรนด์ท์พยายามชี้ให้เห็นภาพความโหดร้ายที่เกิดกับชาวยิวดังเช่นในกรณีเหตุการณ์การประหารต่อต้านชาวยิวในฝรั่งเศส กรณีดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความเกลียดชังที่มีต่อชาวยิว โดยเธอเริ่มด้วยการยกข้อความที่กล่าวถึงการประหารไว้อย่างน่าสนใจ เช่น ผู้ประหารกล่าวว่าชาวยิวนั้นควรถูกตุนในน้ำมันหรือถูกตีเมฆให้ตาย

พวกเขาควรถูกตัดปมกระสัน (clitoris) และในเวลาเดียวกันกลุ่มของพนักงานชาวฝรั่งเศสแสดงให้เห็นถึงความไม่อดทนต่อชาวยิวโดยกล่าวว่าพวกเขาอยากทดลองเป็นชนิตใหม่กับชาวยิวที่อาศัยอยู่ในประเทศของเขาที่มีกว่า 10,000 คน ความเกลียดชังเช่นนี้ทำให้ชาวยิวรู้สึกว่าการไม่ปลอดภัยอีกต่อไป กล่าวได้ว่าในขณะนั้นการประทุหรือขบวนการต่อต้านยิวปรากฏให้เห็นทั่วทุกซอกมุมของถนน (Arendt, 1951: 107-108)

ด้วยความโหดร้ายดังกล่าว แทนที่อาเรนต์จะกล่าวถึงการตอบโต้การกระทำอันป่าเถื่อนด้วยความรุนแรง แต่ในความเป็นจริง อาเรนต์ชี้ให้เห็นว่าหลังจากที่นาซีสร้างความเกลียดชังต่อชาวยิว ชาวยิวต้องตกเป็นบุคคลไร้รัฐ (stateless people) หรือเกิดขึ้นซึ่งคำว่า “ผู้พลัดถิ่น” (displaced persons) ประชาชนเหล่านี้ไม่ได้รับการยอมรับในแผ่นดินแม้แต่เรื่องความเป็นพลเมืองถูกกดขี่ในด้านต่าง ๆ จนต้องเดินทางออกนอกประเทศ เมื่อเดินทางไปถึงยังที่หมายต่อไปดูเหมือนว่าพวกเขาก็จะเผชิญกับการถูกส่งตัวกลับ (repatriation) หรือประเด็นการให้สัญชาติ ข้อเสนอที่น่าสนใจมากของอาเรนต์ก็คือ การพยายามผลักดันให้สร้างข้อตกลงระหว่างประเทศ (international agreement) เพื่อหวังให้บุคคลไร้รัฐหรือผู้พลัดถิ่นชาวยิวมีสถานะทางกฎหมาย (legal status) และได้เป็นพลเมืองในท้ายที่สุด (Arendt, 1951: 279-281)

คนกลุ่มน้อยผู้พลัดถิ่นชาวยิวสมควรอย่างยิ่งที่จะได้รับการปกป้อง โดยความร่วมมือระดับนานาชาติ อาเรนต์ชี้ให้เห็นถึงจุดเปลี่ยนที่สำคัญคือ การมีซึ่ง “คำประกาศสิทธิมนุษยชน” (the Proclamation of Human Rights) สิทธิมนุษยชนได้รับการจุดกระแสและปัจเจกบุคคลทั่วไปต่างเรียกร้องซึ่งหลักการดังกล่าวเพื่อสนับสนุนให้พวกเขาได้รับการปกป้องจากการใช้อำนาจรัฐซึ่งอาจจะใช้อำนาจตามอำเภอใจและกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตของพวกเขา (Arendt, 1951: 290-291) สำหรับอาเรนต์ถึงตรงนี้พอสรุปได้ว่า เธอเน้นที่การส่งเสริมหรือสนับสนุนการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศว่าด้วยการสนับสนุนให้มวลสมาชิกยอมรับหลักสิทธิมนุษยชนนั่นเอง

นอกจากประสบการณ์ในฝรั่งเศสที่กล่าวมาข้างต้นอันนำมาซึ่งข้อเสนอเกี่ยวกับข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ประสบการณ์จากเยอรมันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในค่ายกักกันนาซีเป็นสิ่งที่เธอให้ความสำคัญ ด้วยประสบการณ์อันโหดร้ายภายในค่ายกักกันเยอรมัน ชาวยิวนับล้านประสบกับความเจ็บปวดทรมานเป็นอย่างยิ่ง ความเจ็บปวดทรมานนี้อีกเช่นกันที่ทำให้เธอกล่าวถึงการสร้างหลักสิทธิมนุษยชนเพื่อเป็นเครื่องมือในการรับรองความปลอดภัยสำหรับผู้ไร้รัฐ รัฐที่สถาปนาตนเองว่าคิวิไลซ์ควรจะยอมรับหลักสิทธิมนุษยชน ทุกวันนี้มันเป็นโลกแห่งความกลัว โลกซึ่งไม่มีความหวัง เมื่อเป็นเช่นนี้ สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ทำให้พวกเราเชื่อใน “สิทธิมนุษยชน” (Villa, 1999: 37)

นอกจากจุดเน้นสำคัญในการสร้างสันติสุขเบื้องต้นของอาเรนต์นอกจากเรื่องสิทธิมนุษยชนแล้ว อาเรนต์ก็ยังกล่าวถึงการสร้างโลกแห่งสันติสุขอีกแบบหนึ่งโดยพยายามอธิบายให้เห็นภาพผ่านคำว่า “สิ่งประดิษฐ์” (artifacts) เป็นการสื่อความหมายโดยนัย โดยสิ่งประดิษฐ์ที่อาเรนต์กล่าวถึงนี้มีความหมายถึงการประดิษฐ์หรือการสร้างสถาบัน (institutions) ทางการเมืองต่าง ๆ ในพื้นที่สาธารณะ (public realm) โดยสิ่งประดิษฐ์นี้เป็นเสมือนการแยกมนุษย์ออกจากธรรมชาติ การเปิดโอกาสให้ทุกคนได้เข้าไปปฏิสัมพันธ์กันในพื้นที่สาธารณะนี้เป็นเจตจำนงที่ชัดเจนแน่วแน่ของเธอที่ต้องการสร้างโลกแห่งสันติสุขอีกแบบหนึ่ง (Passerin d'Entreves, 1994: 140)

ในพื้นที่สาธารณะดูเหมือนจะเป็นพื้นที่ที่อาเรนต์มองว่าเป็นพื้นที่ที่แสดงถึงการตรวจสอบ โปร่งใส เธอให้ความหมายพื้นที่แห่งนี้ว่า “ทุก ๆ สิ่งปรากฏในพื้นที่สาธารณะนี้ ทุก ๆ คนสามารถมองเห็นและได้ยิน” โดยการเห็นและได้ยินนี้จะต้องเห็นและได้ยินโดยผู้อื่นด้วย (Arendt, 1998: 50) ต่างจากพื้นที่ส่วนบุคคล (private realm) ที่มีความหมายในเชิงบังคับหรือการบังคับผู้คนโดยความรุนแรง เป็นการสั่งมากกว่าการโน้มน้าว หัวหน้าครอบครัวเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาด ความโหดร้ายนี้เปรียบได้กับชีวิตของเหล่าจักรวรรดิผู้ป่าเถื่อนในเอเชีย ปรากฏการณ์การบังคับเหล่านี้อาเรนต์มองว่าพบเห็นได้ในครอบครัวเป็นสำคัญ ดังนั้น พื้นที่อันสวยงามของเธोजึงตกอยู่ในวงค์

ความคิดเรื่องพื้นที่สาธารณะมากกว่าความคิดเรื่องพื้นที่ส่วนบุคคล (Arendt, 1998: 26-27)

ในรายละเอียด พื้นที่สาธารณะสำหรับเธอเป็นพื้นที่ที่มีความพิเศษกว่าพื้นที่ทั่วไปโดยพื้นที่แห่งนี้เป็นพื้นที่ที่จำกัดไว้เพื่อมวลมนุษยชาติในการเคลื่อนไหว (movement of men) หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ แนนอนที่สุดว่าพื้นที่นี้เป็นสิ่งที่มนุษย์ประกอบสร้างขึ้นหรือเป็นประติมากรรมจากน้ำมือมนุษย์ (the fabrication of human hand) และพื้นที่นี้ยังแสดงความลึ้นไหลดำเนินไปท่ามกลางการทำกิจกรรมร่วมกันของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งมลายหายไปจากโลก การเข้ามาพบปะสังสรรค์ของมนุษย์ทำให้มนุษย์สามารถแสวงหาในสิ่งที่ตนต้องการได้ (Arendt, 1998: 52-53) ดังนั้น แก่นแกนสำคัญของโลกที่สวยงามของอาเรนต์จากการศึกษาข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า ยึดติดอยู่กับการสร้างหรือเปิดพื้นที่สาธารณะแก่มวลมนุษยชาติเป็นสำคัญ ในพื้นที่แห่งนี้มีลักษณะเปิดเผยเพราะทุกคนจะได้ยินและได้เห็นการกระทำซึ่งกันและกัน บอกเป็นนัยถึงพื้นที่ที่สร้างขึ้นเพื่อให้มนุษย์มีเสรีภาพในการพูดและทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบัน

พื้นที่ที่เธอกล่าวถึงในเชิงความคิดผ่านงานเรื่อง *The Human Condition* (ตีพิมพ์ครั้งแรกปี ค.ศ. 1958) ข้างต้นสามารถมองเห็นภาพชัดขึ้นผ่านงานของเธอเช่นกันในเรื่อง *On Revolution* ที่ในแง่หนึ่งเสมือนว่าเธอพยายามสถาปนาความคิดให้เป็นรูปเป็นร่างในเชิงรูปธรรม แต่อีกแง่หนึ่งอาจมีผู้วิจารณ์ว่าเป็นเสมือนการเียนยอประเทศมหาอำนาจในอีกทางหนึ่ง

พื้นที่สาธารณะปรากฏชัดเจนในงานของเธอเรื่อง *On Revolution* (ตีพิมพ์ครั้งแรกปี ค.ศ. 1963) อาเรนต์เริ่มจากการกล่าวว่าการปฏิวัติทั้งหมดทั้งมวลดูเหมือนจะเป็นอะไรที่ผิดทิศผิดทางเพราะส่วนมากแล้วการปฏิวัติต่าง ๆ ไม่ได้นำมาซึ่งสภาที่มาจากประชาชน (constituent assembly) ที่เป็นภาพแทนของ “พื้นที่แห่งเสรีภาพสาธารณะ” (space of public freedom) และภาพแทนของพลังประชาชน (Arendt, 1990: 125) ซึ่งเธอกำลังหมายความว่า การสร้างพื้นที่สาธารณะของสหรัฐอเมริกาภายหลังการปฏิวัตินั้นเอง พื้นที่สาธารณะแห่งนี้บรรจุไว้ซึ่งพื้นที่ที่แสดง

ให้เห็นถึงอำนาจประชาชนผ่านการมีสภาที่เป็นตัวแทน มีซึ่งการปกครองตนเองของท้องถิ่น นอกจากนั้นสำหรับประชาชนที่ดำรงอยู่ในพื้นที่แห่งนี้จะได้รับการปกป้องสิทธิเสรีภาพโดยเท่าเทียมและทุกอย่างถูกกำหนดโดยมือของประชาชนเป็นสำคัญ ตั้งแต่การปกครองระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติภายใต้การปกครองในรูปแบบสาธารณรัฐ นอกจากนั้นในท้ายที่สุดรูปแบบการปกครองที่เกิดขึ้นนี้ยังสร้างสิ่งที่สำคัญให้กับประชาชนนั่นก็คือ “ความสุขแห่งสาธารณะ” (public happiness) และส่งเสริมสวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนอีกด้วย (Wellmer in Villa, 2000: 220-221; Arendt, 1990: 132)

รัฐบาลที่เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญของอเมริกาเน้นอภัยหลักการสำคัญเดียวกับการพยายามจำกัดอำนาจของกษัตริย์ในอดีตแต่เปลี่ยนมาจำกัดอำนาจผู้ปกครองที่ประชาชนเป็นคนเลือกโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือสำคัญอีกอย่างหนึ่งเพื่อให้บรรลุผล หรืออาจกล่าวอีกแง่หนึ่งได้ว่าเสรีภาพและสวัสดิการของประชาชนจะดำรงอยู่ได้เป็นอย่างดีภายใต้การจัดอำนาจรัฐอย่างเหมาะสม ประชาชนได้รับการให้อำนาจอย่างแท้จริงในการต่อต้านหรือไม่เห็นด้วยกับรัฐบาล รัฐบาลที่ไม่มีความเป็นธรรมประชาชนสามารถปฏิเสธอำนาจของพวกเขาได้ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นข้อสรุปสำคัญที่อาเรนต์ยกมาเพื่อชี้ให้เห็นพื้นที่สาธารณะที่สวयงามของเธอที่มีอยู่จริงดังเช่นสหรัฐอเมริกา (Arendt, 1990: 142-143) ดังนั้น ความสุขแห่งสาธารณะของอาเรนต์ที่จึงมาพร้อมกับการสร้างพื้นที่สาธารณะโดยพื้นที่สาธารณะนี้จะต้องดำรงไว้ซึ่งเสรีภาพของประชาชนในการแสดงออกและแสดงให้เห็นว่าประชาชนมีอำนาจเหนือสิ่งอื่นใด นอกจากการจำกัดอำนาจรัฐแล้วในพื้นที่แห่งนี้รัฐยังถูกบังคับให้ต้องปฏิบัติการกิจสำคัญนั่นคือการปกป้องสิ่งใดก็ตามที่จะเข้ามาลดทอนเสรีภาพที่มนุษย์ทุกคนพึงมี

ดังที่กล่าวไปข้างต้น งานของอาเรนต์อย่างน้อยสองชิ้นคือ *The Human Condition* และ *On Revolution* แสดงให้เห็นถึงเจตจำนงอันสวयงามของเธอที่จะเปลี่ยนโลกอันโหดร้ายไปสู่โลกใหม่ที่เสรีอย่างชัดเจน เธอไม่ได้แค่พยายามสถาปนาความคิดเรื่องการปฏิบัติและพื้นที่สาธารณะอันสวयงามเท่านั้น อีกทางหนึ่งในงานที่ตีพิมพ์

ในปี ค.ศ. 1970 อย่าง On Violence ดูเหมือนว่าเธอพยายามชี้ให้เห็นจุดอ่อนและวิพากษ์นักคิดท่านอื่นที่เสนอแนวคิดหรือแม้กระทั่งแนวทางต่อสู้กับการกระทำอันโหดร้ายหรือพยายามจะเปลี่ยนโลกโดยใช้ความรุนแรงอย่างเผด็จร่อนโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักคิดและนักต่อสู้เพื่อชาวแอฟริกันอย่าง ฟรานซ์ ฟานอง

ในหนังสือเล่มนี้เริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงเยาวชนผู้ซึ่งเกิดมาท่ามกลางมวลหมู่ระเบิด พวกเขาเหล่านี้ภายหลังได้เข้าสู่ระบบการศึกษาทั้งในโรงเรียนและวิทยาลัยที่สอนให้พวกเขาตระหนักถึงความโหดร้ายที่เกิดขึ้นในค่ายกักกัน การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ หรือแม้แต่ความทรمانที่เกิดขึ้นกับบรรดาเหยื่อผู้ไร้ซึ่งอำนาจ อาเรนดท์แสดงให้เห็นถึงปฏิกิริยาของเยาวชนเหล่านี้ที่มีต่อความรุนแรงโดยแม้ว่าพวกเขาจะมีความรู้สึกขยะแขยง (revulsion) ผู้กดขี่เพียงใดแต่เธอมีความรู้สึกประทับใจเมื่อขอเสนอการตอบโต้ความรุนแรงคือ “การเมืองที่ปราศจากความรุนแรง” (politics of nonviolence) ดังเช่น กรณีการต่อต้านสงครามเวียดนามและการต่อสู้เพื่อสิทธิพลเมือง เป็นต้น และในตอนท้ายเธอกล่าวถึงท้ายไว้อย่างเจ็บแสบว่า คงมีแต่เหล่าผู้ศรัทธาในความรุนแรงฝังลึกเท่านั้นที่สรรเสริญเยินยอในการใช้ความรุนแรง ดังเช่นชาวชนบทแอลจีเรียเฉกเช่น “ฟานอง” (Arendt, 1970: 14)

ในส่วนนี้ขอจบลงที่การวิพากษ์ฟานองของอาเรนดท์เพื่อชี้ให้เห็นว่านักคิดสองท่านนี้มีความคิดการตอบโต้ต่อความรุนแรงที่ต่างกันซึ่งสิ่งนี้เป็นจุดเน้นหรือแก่นแกนของบทความนี้ ดังนั้น ในส่วนถัดไปจะกล่าวถึงแนวคิดของฟานองดังเช่นการให้พื้นที่กับอาเรนดท์ข้างต้น หากทำการศึกษางานของอาเรนดท์แต่ฝ่ายเดียวเราจะพบกับการวิพากษ์ฟานองอย่างรุนแรงเสมือนหนึ่งฟานองเป็นดังปีศาจร้ายที่นักศึกษาไม่ควรเอาแบบอย่าง อย่างไรก็ตามปฏิเสธไม่ได้ว่า ฟรานซ์ ฟานอง ปีศาจร้ายตนนี้ งานของเขาก็มีอิทธิพลต่อผู้คนอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อผู้ที่ถูกกดขี่จากจักรวรรดินิยมตะวันตกและอิทธิพลนี้ส่งผลมาสู่ความสนใจของนักศึกษาต่องานของฟานองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะแม้แต่ผู้วิพากษ์วิจารณ์ฟานองอย่างอาเรนดท์ก็ยอมรับถึงอิทธิพลความคิดที่ตรงกันข้ามกับเธอนี้ (Arendt, 1970: 14-15)

ตาต่อตาฟันต่อฟันกับ ฟรานซ์ ฟานอง

สำหรับงานที่สร้างแรงสั่นสะเทือนให้กับโลกของ ฟรานซ์ ฟานอง มากที่สุด คงหนีไม่พ้นเรื่อง *The Wretched of the Earth* ที่ตีพิมพ์ครั้งแรกเป็นภาษาฝรั่งเศส ปี ค.ศ. 1961 ส่วนฉบับแปลภาษาอังกฤษตีพิมพ์ครั้งแรกปี ค.ศ. 1963 ซึ่งออกมาในช่วงเวลาใกล้เคียงกับงานของอาเรนต์เรื่อง *On Revolution* ที่ตีพิมพ์ครั้งแรกปี ค.ศ. 1963 ซึ่งก็ไม่น่าแปลกใจที่งานชิ้นนี้ของเธอไม่ได้กล่าวถึงฟานองแต่อย่างใด แต่ให้หลังจากนั้นเกือบสิบปีเธอจึงออกหนังสือเล่มใหม่ที่วิพากษ์ฟานองอย่างรุนแรง คือเรื่อง *On Violence* ซึ่งตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1970 ดังที่กล่าวไปในช่วงท้ายของส่วนก่อนหน้านี้นี้ ดังนั้น ด้วยความที่ความคิดของนักคิดทั้งสองมีอิทธิพลอยู่ในยุคเดียวกัน จึงเป็นสิ่งที่น่าสนุกและน่าสนใจที่จะศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างทางความคิดของพวกเขา สรรพคุณที่ล้ำที่สุดที่ให้กับความคิดของฟานองคือ “การใช้ความรุนแรงเพื่อต่อสู้กับจักรวรรดินิยม” ริชาร์ด เจ. เบิร์นสไตน์ (Richard J. Bernstein) อธิบายว่าแนวทางการต่อสู้เพื่อต่อต้านการกดขี่ของเขาไม่ได้เป็นแรงบันดาลใจกับชาวแอฟริกาเท่านั้น แต่ได้แผ่ขยายไปทั่วทุกมุมโลกเพื่อนำมาซึ่งผลสุดท้ายคือการเป็นมนุษย์ผู้เสรีปราศจากการครอบงำของเหล่าจักรวรรดินิยม (Bernstein, 2013: 106) ซึ่งสิ่งนี้เป็นวัตถุดิบชั้นดีที่ทำให้อาเรนต์วิพากษ์เขาอย่างรุนแรงว่าเป็นผู้ศรัทธาในความรุนแรงดังที่กล่าวไปส่วนก่อนหน้านี้นี้

หากพิจารณาจากบทแรกของฟานองเรื่อง *Concerning Violence* การพรรณนาถึงความความชั่วร้ายและการกดขี่ให้เห็นทุกช่วงการบรรยาย ประเด็นสำคัญเช่น การกล่าวถึงการแบ่งแยกสังคมออกเป็นสองนคราอย่างชัดเจนไม่ว่าจะเป็นระบบการศึกษาที่แยกระหว่างโรงเรียนของคนพื้นเมืองและโรงเรียนของชาวยุโรปผู้ล่า หรือในกรณีที่อยู่อาศัยซึ่งหากเป็นของผู้ล่าจะแสดงให้เห็นถึงความแข็งแรงเพราะสร้างด้วยเหล็กและหิน ถนนเคลือบฉาบด้วยยางมะตอยอย่างดี การบรรยายของฟานองยังกล่าวอุปมาอุปไมยอย่างเห็นภาพว่า “เท้าของพวกเขาเรามิอาจมองเห็น... เท้าของเขาเหล่านั้นได้รับการปกป้องโดยรองเท้าอันแข็งแรงแม้ว่าถนนในเมืองของ

พวกเขาจะสะอาดและไม่มีหลุมหรือกรวดดินแต่อย่างใด...เมืองของพวกเขาเป็นพื้นที่สร้างขึ้นเพื่อคนผิวขาวและชาวต่างชาติ” (Fanon, 1963: 27-30)

แต่หากตัดภาพมาอีกนคราจะพบกับชุมชนของคนพื้นเมืองที่มีลักษณะที่ต่างออกไป เป็นภาพอันแสนเลวร้ายและพื้นที่แห่งนี้เองเป็นพื้นที่ที่พวกเขาเกิด แก่ เจ็บและตาย ชุมชนที่เหล่าคนพื้นเมืองอาศัยเป็นพื้นที่ที่แออัดยัดเยียด ผู้คนมีความหวาดกลัวและขาดซึ่งสาธารณูปโภคต่าง ๆ การอยู่ในสังคมที่เร้นแค้นเช่นนี้ทำให้พวกเขามองไปที่บ้านเมืองของชาวยุโรปผิวขาวด้วยความอิจฉาริษยา จนถึงขนาดฝันไปไกลว่า “ได้นั่งที่โต๊ะของเหล่าชาวยุโรป ได้นอนบนที่นอน (ของเหล่าชาวยุโรป) กับภรรยาหากเป็นไปได้” (Fanon, 1963: 30) แต่แน่นอนที่สุดว่าสิ่งที่พวกเขาคิดก็คงเป็นได้แค่ฝันที่ไม่มีทางเป็นจริง

นอกจากนั้นฟานองได้อธิบายถึงการกดขี่โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามาของเหล่าจักรวรรดิอาศัยการบังคับด้วยปืนและเครื่องมือทางการเมืองอื่น เช่น ตำรวจและกองทัพ เป็นต้น การกระทำหรือประโยชน์ใด ๆ อยู่ภายใต้เงื่อนไขสำคัญที่เหล่าจักรวรรดิจะต้องได้ผลประโยชน์เป็นลำดับแรก (the governing race is first) ความรุนแรงแทรกซึมอยู่ในทุกองก์ผ่านกฎระเบียบต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงการทำลายแบบแผนทางสังคมของคนพื้นเมือง (destruction of native social form) นอกจากนี้คนพื้นเมืองยังถูกกล่าวหาว่าเป็นตัวแทนของผู้ซึ่งไร้คุณค่า ปฏิเสธคุณค่าที่ดั่งามทั้งหลายที่จักรวรรดินำมาให้และตราหน้าคนพื้นเมืองว่าเป็น “ปีศาจชั่วร้ายที่แท้จริง” (absolute evil) (Fanon, 1963: 31-32)

ในการบรรยายถึงความเจ็บปวดรวดร้าวของคนแอฟริกาผิวดำถูกแทรกด้วยวิธีการตอบโต้การกดขี่เหล่านั้นไว้อย่างน่าสนใจ ฟานองกล่าวถึงการปลดปล่อยตนเอง (decolonization) เป็น “ปรากฏการณ์แห่งความรุนแรง” (violent phenomenon) ที่ร้ายลือมไว้ซึ่งกระสุนปืนและเลือดที่ชุ่มไปด้วยเลือด และการปลดปล่อยตนเองนี้เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งและต้องเปลี่ยนแนวความคิดการปลดปล่อยนี้ไปสู่การปฏิบัติ สิ่งที่ยากที่สุดในการทำให้เป้าหมายประสบผลสำเร็จคือ “การฆาตกรรมและการต่อสู้ขั้นแตกหัก” (murderous and decisive struggle) (Fanon, 1963: 27, 28-29)

ดังนั้น หากสังคมใดไม่เริ่มต้นด้วยกระบวนการซึ่งความรุนแรงนี้คงไม่สามารถนำสังคมไปสู่โลกเสรีได้ ชาวพื้นเมืองทุกหมู่ต้องพร้อมตลอดเวลาสำหรับการต่อสู้อันรุนแรง

นอกจากนั้นฟานองพยายามอย่างยิ่งที่จะยกเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์เพื่อใช้สร้างความสมเหตุสมผลให้กับการใช้ความรุนแรงในการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราช เขากล่าวถึงการต่อสู้ระหว่างคนพื้นเมืองกับจักรวรรดินิยมอาทิเช่น ในอินโดจีน อินโดนีเซียและแอฟริกาเหนือ ซึ่งพื้นที่เหล่านี้ต่างให้ความเห็นชอบการต่อสู้โดยใช้ “วิธีการที่รุนแรง” (violent methods) กล่าวได้ว่าทุก ๆ อนุแห่งการต่อสู้ของหมู่เหล่าคนพื้นเมืองในอินโดจีน อินโดนีเซียและแอฟริกาเหนือต่างห้อมล้อมไปด้วยการใช้ซึ่งความรุนแรงและกำลังอำนาจแทบทั้งสิ้น หรือในกรณีของแอลจีเรียและเคนยาที่เหล่าคนพื้นเมืองใช้ความรุนแรงในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเพื่อต่อสู้กับเหล่าจักรวรรดิผู้กดขี่ เหล่าชายชาญเข้าร่วมการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยตนเองเป็นอิสระร่วมกันอย่างแข็งขัน ซึ่งฟานองสรุปความไว้อย่างน่าสนใจว่า “เหล่าชายผู้ซึ่งถูกกดขี่แสวงหาอิสรภาพของพวกเขาผ่านการใช้ความรุนแรง” (Fanon, 1963: 66-68)

ในช่วงท้ายของส่วนนี้ฟานองเริ่มต้นด้วยการตัดพ้อถึงความน่าเศร้าของการกดขี่ในประเทศที่ถูกปกครองโดยเหล่าจักรวรรดิไม่ว่าจะเป็นในแอลจีเรีย อินโดจีนหรือมาดากัสการ์ พวกเขาไม่สามารถที่จะคาดหวังได้เลยว่าผู้ใดจะสามารถเข้ามาช่วยแก้ไขหรือเห็นอกเห็นใจพวกเขาและอุปสรรคที่สำคัญที่ทำให้ความฝันที่จะมีเสรีภาพของผู้ถูกกดขี่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ก็ด้วยน้ำมือของเหล่าจักรวรรดินี้อย่างแน่นอน ภาระอันใหญ่หลวงของคนพื้นเมืองผู้ถูกกดขี่คือการจินตนาการหาวิธีการที่เป็นไปได้ในการทำลายผู้บุกรุกนั่นเอง เมื่อจักรวรรดินิยามตราหน้าคนพื้นที่เมืองว่าเป็น “ปีศาจชั่วร้ายที่แท้จริง” ฉะนั้นใดก็ตามที่คนพื้นเมืองก็นิยามได้เช่นกันว่าจักรวรรดินิยามเป็น “ปีศาจชั่วร้ายที่แท้จริง” เช่นกัน

การใช้ความรุนแรงสำหรับฟานองแล้วเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยรวมผู้คนเป็นหนึ่งเดียวกัน เมื่อรวมเข้าไว้ด้วยกันแล้วทุกคนจะเคารพซึ่งกันและกัน ที่สำคัญความรุนแรง หยดเลือดและความโกรธแค้นจะเป็นดังสิ่งยึดเหนี่ยวสำคัญสำหรับนักสู้ทั้งหลายที่จะต่อสู้กับผู้กดขี่ซึ่งเปรียบประดุจว่า “ชีวิตเป็นดังการต่อสู้ที่ไม่สิ้นสุด” และการต่อสู้ด้วยความรุนแรงนี้เองฟานอนิยามว่าเป็นเสมือน “cleansing force”

หรือ “พลังในการจัดให้ลื่น” ซึ่งจักรวรรดิผู้กดขี่ (Fanon, 1963: 73-74) ด้วยแบบแผนชนิดตาต่อตาฟันต่อฟันนี้เองส่งผลให้แนวทางการตอบโต้และต่อสู้กับการกดขี่ของเขาได้รับการกล่าวถึงมาจนปัจจุบันและเป็นสิ่งที่ทำให้ ฮันนาห์ อาเรนต์ ตั้งคำถามกับแนวความคิดเช่นนี้ของเขายู้น้อย

การต่อสู้ของชาวแอลจีเรียภายใต้ชื่อ Front de Libération Nationale (FLN) เป็นเสมือนภาพแทนของยุทธวิธีการต่อสู้กับจักรวรรดิผู้รุกราน ฟานองพยายามสะท้อนให้เห็นการต่อสู้เพื่อเสรีภาพโดยการพยายามทำลายตำรวจและขุนทหารที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการกดขี่และทำให้พวกเขารู้สึกทุกข์ทรมาน การต่อสู้ที่สำคัญประมาณปี ค.ศ. 1954 ที่ Philippeville หรือที่ถูกขนานนามว่า Philippeville Massacres แสดงให้เห็นถึงการต่อสู้ที่สำคัญแบบตาต่อตาฟันต่อฟันในลักษณะสงครามกองโจร (guerrilla) และได้ถูกรัฐบาลจักรวรรดิฝรั่งเศสกล่าวหาว่าพวกเขาเป็น “ผู้ก่อการร้าย” มากกว่าต่อสู้เพื่อเสรีภาพและในท้ายที่สุดนำมาซึ่งการแสดงแสนยานุภาพของกองทัพจักรวรรดิ การจับกุมและการลงโทษเหล่ากองโจรในท้ายที่สุด (Gibson, 2003: 97-98)

การต่อสู้ด้วยความรุนแรงมีให้เห็นเรื่อยมาและฟานองเองก็เข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงในขบวนการ FLN ในเมืองหลวงของแอลจีเรีย ความรุนแรงทวีมากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อพลเมืองชาวแอลจีเรียถูกฆ่าไปกว่า 70 คนด้วยการใช้ระเบิด ทำให้ FLN จำต้องเริ่มต้นด้วยการตอบโต้แบบตาต่อตาเช่นกันด้วยระเบิดโดยยุทธวิธีสงครามกองโจรที่เน้นการแบ่งเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อโจมตีเหล่าผู้กดขี่จนเป็นที่มาของ Battle Of Algiers อันเลื่องชื่อ การต่อสู้ในยุทธการนี้นำมาซึ่งการจับกุมสมาชิก FLN เป็นจำนวนมาก คาดการณ์ว่าตัวเลขผู้ถูกจับกุมประมาณ 80,000 คน โดยจักรวรรดิฝรั่งเศสพยายามกระทำการลักษณะดังกล่าวเพื่อเป็นการตัดไฟแต่ต้นลมและไม่ให้พวกเขากลับมาต่อต้านอีก (Gibson, 2003: 100-101)

การต่อสู้แบบสงครามกองโจรไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะชายชาติเร่เท่านั้น เพราะในงานของฟานองเรื่อง A Dying Colonialism มีความพิเศษโดยได้กล่าวถึงบทบาทของเหล่าสตรีอยู่มากในขบวนการต่อสู้ ฟานองอธิบายถึงความเจ็บปวดที่กองกำลังจักรวรรดิกระทำกับเหล่าสตรีโดยเฉพาะอย่างยิ่งการข่มขืนพวกเธอ

(Fanon, 1965: 37-38) การกระทำดังกล่าวเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้พวกเธอหันมาสนับสนุนการจับอาวุธสู้ในรูปแบบสงครามกองโจรด้วยเช่นกัน การต่อสู้เพื่อการปฏิวัติของพวกเธอในช่วงกลางศตวรรษที่ 19 อาศัยพื้นที่ภูเขาเป็นฐานที่มั่นและคอยสนับสนุนด้านการรักษาพยาบาลเหล่านักรบที่บาดเจ็บหรือบางกรณีอาจจะเป็นไข้ไทฟอยด์ (Fanon, 1965: 48) นอกจากนั้นเหล่าหญิงชาวแอลจีเรียยังได้รับการขนานนามว่า “สายลับ” ที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการต่อต้านผู้รุกรานซึ่งเป็นภารกิจสำคัญในการปฏิวัติของพวกเธอเลยทีเดียว อย่างไรก็ตามในบางกรณีพวกเธออาจจะไม่ใช่หน่วยลับ เพราะบางครั้งพวกเธอก็เดินออกมานอกถนนพร้อมในมือที่ถือระเบิดในท้ายที่สุดการต่อสู้ในลักษณะสงครามกองโจรของ FLN นับวันก็ยิ่งมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ และมีการจัดการองค์กรภายในเป็นส่วนงานต่าง ๆ อย่างเป็นระบบไม่ว่าจะเป็นด้านการเงิน ความรู้ทางการเมืองและอื่น ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อกองโจรของพวกเธอ (Fanon, 1965: 50)

ในกรณีนี้แสดงให้เห็นถึงความกล้าหาญและร่วมต่อสู้แบบตาต่อตาของสตรีชาวแอลจีเรียคือการแฝงตัวเข้าไปในสถานที่สำคัญของชาวยุโรป โดยมากแล้วเป้าหมายสำคัญมักอยู่ที่คาเฟ่ ท่าเรือและศูนย์กลางของศาสนจักรโรมันในเมืองแอลเจียร์ เมืองหลวงของประเทศ สตรีจะถือถุงที่เต็มไปด้วยลูกระเบิดและพกปืนเพื่อเมื่อเกิดเหตุที่คาดไม่ถึงพวกเธออาจจำเป็นต้องใช้มันในท้ายที่สุด ในช่วงเวลาดังกล่าวชาวแอลจีเรียทั้งชายและหญิงร่วมกันต่อสู้ด้วยความกล้าหาญ อย่างไรก็ตามจำนวนมากก็ได้รับการตอบโต้อย่างโหดร้ายจากทางราชการ ถูกจับและตามล่าแบบพลิกแผ่นดิน (Fanon, 1965: 57) กล่าวได้ว่า เป้าหมายสุดท้ายของการต่อสู้ของเหล่าชายหญิงชาวแอลจีเรียในช่วงเวลาดังกล่าว คือ ต้องการทำลายล้างให้สิ้นซากซึ่งเหล่าจักรวรรดินิยมอันชั่วร้าย ดังตอนหนึ่งในงานของฟานองที่ตั้งหัวข้อไว้อย่างชัดเจนว่า “French colonialism must die” (Fanon, 1969: 149) และเมื่อขจัดสิ้นซากแล้วการสถาปนาระบบการปกครองของตนเองจะถูกสถาปนาขึ้นโดยชาวแอลจีเรีย สิ่งนี้ถือเป็นหัวใจสำคัญที่ฟานองใช้เพื่อเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ชาวแอลจีเรียผู้ถูกกดขี่รวมเป็นหนึ่งเดียวกันเพื่อเป้าหมายแห่งอิสรภาพ

บทสรุป:

มรดกทางความคิดของ ฮันนาห์ อาเรนด์ท์ และ ฟรานซ์ ฟานอง

จากการบรรยายภาพในสองช่วงข้างต้น อย่างน้อยที่สุดทำให้ทราบถึงแนวทางที่นักวิชาการทั้งสองใช้ในการสนองต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้นในลักษณะที่แตกต่างกันก่อนที่จะลงท้ายด้วยการนำมาซึ่งสังคมอันสวยงามเหมือนกัน โดยอาเรนด์ท์มีเป้าหมายที่สำคัญคือการสร้างพื้นที่ทางการเมืองในรูปแบบสาธารณรัฐประชาธิปไตยเช่นสหรัฐอเมริกา ส่วนฟานองเน้นการต่อสู้เพื่อทำลายระบบการเมืองที่ไร้ความชอบธรรมและกดขี่พวกเขา เมื่อทำได้จึงสถาปนาการปกครองของชาวแอลจีเรียและสร้างสังคมแห่งประชาธิปไตยในท้ายที่สุด จากการศึกษาข้างต้นทำให้ผู้เขียนเชื่อมโยงเหตุผลของนักวิชาการทั้งสองไปสู่แนวคิดการตอบโต้ความรุนแรงที่มีอิทธิพลในวงวิชาการด้านรัฐศาสตร์ในปัจจุบัน

ในการนี้จากการทบทวนแนวความคิดความสัมพันธ์ระหว่างความรุนแรงกับการสร้างประชาธิปไตยผู้เขียนสามารถสรุปแนวทางได้ 3 แนวทางด้วยกัน กล่าวคือแนวทางแรกเป็นการสร้างประชาธิปไตยที่ปราศจากความรุนแรง ประการต่อมาคือการใช้ความรุนแรงเพื่อรักษาไว้ซึ่งประชาธิปไตย และสุดท้ายการใช้ความรุนแรงเพื่อนำไปสู่ประชาธิปไตย ซึ่งแนวคิดทั้งหมดนี้ยังเป็นที่ถกเถียงกันในวงวิชาการอย่างกว้างขวางและหาข้อสรุปไม่ได้* ตัวอย่างนักวิชาการที่สนับสนุนแนวทางข้างต้น อาทิเช่น

กรณีการสร้างประชาธิปไตยที่ปราศจากความรุนแรง แนวคิดของโนม ชอมสกี (Noam Chomsky) เป็นตัวอย่างที่ดีที่สนับสนุนแนวทางดังกล่าวกล่าวคือ ชอมสกีชี้ให้เห็นข้อผิดพลาดในประวัติศาสตร์ที่มหาอำนาจเลือกใช้วิธีการที่รุนแรงต่อกัน

* ในการทบทวนแนวความคิดความสัมพันธ์ระหว่างความรุนแรงกับการสร้างประชาธิปไตย ผู้เขียนสรุปแนวทางได้ 3 แนวทางซึ่งสามารถดูรายละเอียดอย่างเจาะลึกเพิ่มเติมได้จากงานของผู้เขียนเรื่อง “ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างประชาธิปไตยกับความรุนแรง” ตีพิมพ์ในวารสารการเมืองการปกครอง วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2558 - กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559 หรือเข้าถึงฐานข้อมูลออนไลน์ได้ที่ <http://copag.msu.ac.th/journal/filesjournal/6-1/2001201710075330.pdf>

เขาไม่ยอมรับในการใช้ความรุนแรงโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการสนับสนุนคำกล่าวที่ว่า การใช้ความรุนแรงเป็นสิ่งไม่ชอบธรรมยกเว้นกรณีการใช้ความรุนแรงนั้นสามารถกำจัดซึ่งปีศาจร้าย ชอมสกีคิดว่าการสนับสนุนการใช้ความไม่รุนแรงคือทางที่ดีกว่า การใช้ความรุนแรง (Chomsky, 2000: 162-163) ชอมสกีกล่าวถึงการทิ้งระเบิดนิวเคลียร์ที่อิรักและนาซาอิก การใช้ความรุนแรงของญี่ปุ่นนำมาสู่การที่สหรัฐอเมริกาเลือกการใช้ระเบิดนิวเคลียร์สองลูกเป็นทางเลือกซึ่งส่งผลให้เกิดความเลวร้ายต่อประชาชนญี่ปุ่นอย่างมาก แน่หน่อนว่าการโต้กลับญี่ปุ่นด้วยสงครามและความรุนแรงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่สิ่งที่จะเป็นนั้นน่าจะใช้ “ทางเลือกที่ดีกว่านี้” (Chomsky, 1967: 2)

ในทางตรงกันข้ามแนวคิดการใช้ความรุนแรงเพื่อรักษาไว้ซึ่งประชาธิปไตยต้องย้อนกลับไปสู่งานหรือแนวคิดที่ชอมสกีวิพากษ์อย่างงานของนักปรัชญาอย่างอิมมานูเอล คานต์ (Immanuel Kant) คานต์ไม่ได้ปฏิเสธความรุนแรงทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างกองกำลังทหารของรัฐ เขาสนับสนุนการสร้างกองกำลังเพื่อปกป้องพลเมืองและเมืองจากการโจมตีของภายนอก คานต์กล่าวว่าหากรัฐอื่น ๆ เป็นภัยคุกคาม ทางทหารพลเมืองต้องลุกขึ้นมามีป้อมกันการโจมตี (Kant in edited by Reiss, 1991: 4) ซึ่งสิ่งนี้ในยุคหลังถูกเถียงกันอย่างกว้างขวางว่าประชาธิปไตยทำได้ดีแล้วสามารถอยู่ฝ่ายเดียวกับความรุนแรงได้หรือไม่ ประชาธิปไตยควรจะอยู่ตรงข้ามกับความรุนแรงทั้งหมดหรือไม่ แต่ไม่ว่าจะอย่างไร ชัดเจนว่าคานต์เชื่อว่าประชาธิปไตยแห่งสันติภาพภายใต้ระบบตัวแทนมีข้อบกพร่องให้รัฐสามารถใช้ความรุนแรงได้

กรณีสุดท้ายการใช้ความรุนแรงเพื่อนำไปสู่ประชาธิปไตย เอ็ดเวิร์ด แมนส์ฟิลด์ และ แจ็ค ชไนเดอร์ (Edward Mansfield and Jack Snyder) พบว่ากระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย (democratization) ก่อให้เกิดความขัดแย้งภายใน การพัฒนาประชาธิปไตยโดยรัฐที่อ่อนแอมีแนวโน้มที่จะใช้ความรุนแรงในการเปลี่ยนผ่านมากกว่าการใช้ความไม่รุนแรง (Lawson, 2008: 25-26) แมนส์ฟิลด์และชไนเดอร์กล่าวต่ออีกว่าแนวคิดที่ว่าแม้ว่าประชาธิปไตยปราศจากสงครามการต่อสู้กับศัตรูกลับกลายมาเป็นสิ่งที่ยอมรับกันสำหรับนักวิชาการจำนวนมาก

แต่ประชาธิปไตยไม่ได้มีความสมบูรณ์ในชั่วข้ามคืน หลักฐานที่ปรากฏในสองศตวรรษชี้ให้เห็นว่ากระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยของประเทศต่าง ๆ มักเกี่ยวข้องกับสงคราม เช่น ในประเทศที่เคยเป็นเผด็จการหรือประเทศที่ปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์เดิม เมื่อเข้าสู่กระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยมีแนวโน้มที่จะเกิดสงครามและความรุนแรง เป็นต้น (Mansfield and Snyder, 1995: 79-80)

จากการสรุปของผู้เขียนข้างต้นสามารถทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อแนวความคิดของ ฮันนาห์ อาเรนดท์ และ ฟรานซ์ ฟานอง อย่างเด่นชัดว่าในความเป็นจริงแล้วแนวความคิดของเขาและเธอไม่ได้เป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างความรุนแรงและประชาธิปไตยในกรณีของอาเรนดท์ บันทึกการแลกเปลี่ยนความเห็นกันระหว่างเธอและซอมสกีดูเป็นอะไรที่น่าสนใจไม่น้อยเมื่อมีคำถามต่อพวกเขาว่า “เงื่อนไขทางสังคมแบบใดที่สามารถใช้ความรุนแรงและความรุนแรงนั้นถือว่ามีความชอบธรรม?” คำตอบของทั้งสองน่าสนใจ คำตอบของซอมสกีกล่าวไปแล้วข้างต้นซึ่งสรุปความได้ว่าการโต้กลับด้วยความรุนแรงอาจเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้แต่สิ่งที่ควรจะเป็นนั้นน่าจะใช้ “ทางเลือกที่ดีกว่านี้” นั่นก็คือการเลือกทางเลือกที่ไม่รุนแรงนั่นเอง

เมื่อถึงคราวของอาเรนดท์ เธอกล่าวสนับสนุนแนวทางของซอมสกีที่ว่าในสังคมสมัยใหม่สิ่งสำคัญคือการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่นำพวกเราไปสู่การมีชีวิตหรือดำรงอยู่หรือ “the nature of new societies is affected by the nature of action that bring them into being” หากตีความจะพบว่าเธอกำลังบอกเป็นนัยว่ากิจกรรมที่นำผู้คนไปสู่ความหายนะกับชีวิตเป็นสิ่งที่ควรปฏิเสธและควรแทนที่ด้วยกิจกรรมที่ทำแล้วไม่ได้สร้างความอันตรายต่อชีวิตแก่ผู้คน โดยการตอบคำถามในช่วงนี้ของเธอยังเชื่อมโยงให้เห็นภาพว่ากิจกรรมที่ไม่นำไปสู่การมีชีวิตหรือดำรงอยู่ก็เช่น สงครามเวียดนามและการต่อสู้เพื่ออิสรภาพในแอลจีเรียซึ่งเป็นการบอกเป็นนัยถึงการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของฟานองนั่นเอง เธอกล่าวย้ำว่าการกระทำในลักษณะดังกล่าวควรจะได้รับการกล่าวว่าเป็นความผิดพลาดอย่างแท้จริง” (Chomsky, 1967: 4)

ด้วยเหตุผลที่กล่าวไปข้างต้นอาจทำให้พิจารณาได้ว่าสำหรับอาเรนต์ การปักป้ายให้เธอเป็นนักวิชาการที่เน้นสันติวิธีที่ผูกติดกับการให้ความสัมพันธ์กับการสร้างพื้นที่สาธารณะอาจไม่ผิดนัก กล่าวได้ว่าเราอาจมองอาเรนต์ที่ในภาพกว้างที่ไม่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาแนวคิดเชิงลึกว่าแนวทางของเธอไม่ต่างจาก เยอร์เก็น ฮาบามาส (Jurgen Habermas) ที่เน้นการสร้างพื้นที่อันแสนสวยงามมากกว่า การกล่าวถึงกิจกรรมที่รุนแรงดังจะเห็นได้จากการที่เธอกล่าวถึงพื้นที่ที่สวยงามในโลกปัจจุบันทำได้เฉกเช่นเดียวกับสิ่งที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา

สำหรับฟานองแน่อนว่าสามารถนิยามเขาเป็นนักคิดที่อิงทุกสิ่งอย่างอยู่กับบริบทที่แท้จริงของสังคมซึ่งทำให้เรานึกถึงความกล่าวของนักปรัชญาลำดับอย่าง นิโคโคโล มาเคียเวลลี (Niccolo Machiavelli) ที่กล่าวไว้ในทำนองว่า “มนุษย์นั้นไม่สามารถรักษากำหนดตนเองไว้ได้ด้วยการมีลูกประคำไว้ในมือ” (Strauss, 1959: 40) เพราะในความเป็นจริงแล้วการที่จะดำรงไว้ซึ่งชีวิตและสังคมจำเป็นต้องมีสิ่งอำนาจที่เหนือกว่า หากเป็นผู้อ่อนแอจะเป็นไปได้อย่างไรที่จะดำรงรักษาไว้ซึ่งสังคมของตน ดังนั้น สำหรับฟานองแล้วการอิงอยู่กับความเป็นจริงดูเหมือนจะเป็นอะไรที่สำคัญกว่าการพยายามสร้างวาทกรรมอันสวยงามที่ไม่สามารถเกิดได้ อย่างเป็นรูปธรรม

สอดคล้องกับแนวคิดของแมนส์ฟิลด์และชไนเดอร์ที่พยายามชี้ให้เห็นว่าประชาธิปไตยไม่ได้มีความสมบูรณ์ในชั่วข้ามคืน ดังนั้น กระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยมักเกี่ยวข้องกับความรุนแรง ความรุนแรงนี้จำเป็นอย่างยิ่งในการทำลายมรดกอันโหดร้ายของระบอบเก่าซึ่งทั้งสองพยายามกล่าวถึงระบอบเผด็จการที่จะสถาปนาซึ่งประชาธิปไตยจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยความรุนแรงในการทำลายล้างระบอบเก่าให้สิ้นซากและหลังจากนั้นจึงสถาปนาซึ่งระบอบใหม่ที่สวยงามซึ่งนั้นก็สอดคล้องสัมพันธ์กับแนวทางของฟานองอย่างไม่สามารถปฏิเสธได้ ดังนั้น บทความนี้ต้องการชี้ให้เห็นว่าในโลกวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยในปัจจุบันไม่สามารถหลีกเลี่ยงการกล่าวถึงข้อถกเถียงถึงความสัมพันธ์กับความรุนแรงไปได้ เมื่อโลกวิชาการทางรัฐศาสตร์ปัจจุบันยังมีข้อถกเถียงกันอย่างไม่สิ้นสุดว่าประชาธิปไตย

สามารถแยกจากความรุนแรงอย่างเด็ดขาดได้หรือไม่ เมื่อนั้นแนวคิดของทั้งอาเรนต์ท์ และฟานองก็จะมีบทบาทและได้รับการถกเถียงกันสืบไป

แน่นอนที่สุดที่เราเห็นนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศต่างกล่าวถึง สันติวิธีหรือการไม่ใช้ความรุนแรงในการสร้างสังคมซึ่งเป็นเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่ที่มวล มนุษยชาติปรารถนาที่จะเป็นแบบนั้น แต่อีกทางหนึ่งงานวิชาการจำนวนมากก็สร้าง มุมมองที่แตกต่าง ดังเช่นงานวิชาการจำนวนมากในปัจจุบันที่กล่าวถึงคำว่า “Violent Democracy” หรือในภาษาไทยอาจให้ความหมายว่า “ประชาธิปไตยที่มีความรุนแรง” โดยเหตุการณ์ที่ใช้สนับสนุนแนวคิดนี้คือสิ่งที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาโดยเฉพาะ ประเด็นสงครามต่อต้านการก่อการร้าย หรืออีกกรณีคือการกล่าวถึงการกระทำที่ รุนแรงโดยรัฐต่อประชาชนในละตินอเมริกา เมื่อเป็นเช่นนั้นผู้เขียนได้ข้อสรุปว่า สถานการณ์ที่แท้จริงที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบันโดยเฉพาะประเด็นความสัมพันธ์ ระหว่างความรุนแรงกับประชาธิปไตยทำให้ความคิดของทั้งอาเรนต์ท์และฟานอง ดำรงอยู่และยังสามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมโลกได้เป็นอย่างดี การกล่าวว่แนวคิดของพวกเขาคือเป็นต้นแบบที่ทำให้คนรุ่นหลังปฏิบัติตาม จึงเป็นเรื่องที่สำคัญน้อยกว่า

บรรณานุกรม

เผ่า นวกุล. (2559). ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างประชาธิปไตยกับความรุนแรง.

วารสารการเมืองการปกครอง วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัย มหาสารคาม, 6(1), 443-458.

Alessandrini, Anthony C. “Introduction: Fanon Studies, Cultural Studies, Cultural Politics.” In edited by Anthony C. Alessandrini. (1999).

Frantz Fanon: Critical Perspectives. London: Routledge.

Arendt, Hannah. (1951). **The Origins of Totalitarianism**. Florida, USA: The Harvest Book, Harcourt Brace & Company.

- Arendt, Hannah. (1970). **On Violence**. New York, Harcourt, Brace&World.
- Arendt, Hannah. (1998). **The Human Condition**. Chicago: University of Chicago Press.
- Arendt, Hannah. (1990). **On Revolution**. London: Penguin Books.
- Baehr, Peter. (2000). **The Portable of Hannah Arendt**. New York: Penguin Books.
- Bernstein, Richard J. (2013). **Violence: Thinking Without Banisters**. Cambridge: Polity Press
- Chomsky, Noam. (2000). **Rogue States: the rule of force in world affairs**. London: Pluto Press.
- Chomsky, Noam. (1967). **The Legitimacy of Violence as a Political Act?** **Noam Chomsky debates with Hannah Arendt**, Susan Sontag, et al. Retrieved from <http://www.chomsky.info/debates/19671215.htm>.
- Dietz, Mary G. "Arendt and the Holocaust." In edited by Dana Villa. (2000). **The Cambridge Companion to Hannah Arendt**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fanon, Frantz. (1963). **The Wretched of the Earth**, Jean-Paul Sartre (preface), Constance Farrington (translator). England: Penguin Books.
- Fanon, Frantz. (1965). **A Dying Colonialism**, Haakon Chevalier (translator), Adolfo Gilly (introduction). New York: Grove Press.
- Fanon, Frantz. (1969). **Toward the African Revolution**, Haakon Chevalier (translator). New York: Grove Press.
- Gibson, Nigel C. (2003). **Fanon: the Postcolonial Imagination**. Cambridge: Polity.
- Kant, Immanuel. "Toward Perpetual Peace." In Reiss. H. (Ed.). (1991). **Kant: Political Writings**, (2nd ed.) Cambridge University Press.

- Lawson, George. (2008). A Realistic Utopia?: Nancy Fraser, cosmopolitanism and the making of a just world order. **Political Studies**, 56(4), 881-906.
- Mansfield, Edward D. and Snyder, Jack. (1995). Democratization and War. **Foreign Affairs**, 95(74), 79-97.
- Passerin d'Entreves, Maurizio. (1994). **The Political Philosophy of Hannah Arendt**. London: Routledge.
- Strauss, Leo. (1959). **What is Political Philosophy? and Other Studies**. Free Press.
- Villa, Dana (1999). **Politics, Philosophy, Terror: Essays on the Thought of Hannah Arendt**. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Villa, Dana. "The Development of Arendt's Political Thought." In edited by Dana Villa. (2000). **The Cambridge Companion to Hannah Arendt**. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press.
- Wellmer, Albrecht. "Arendt on revolution." In edited by Dana Villa. (2000). **The Cambridge Companion to Hannah Arendt**. Cambridge, U.K.: Cambridge University Press.

Translated Thai Reference

- Phao Nawakul. (2016). On Relation between Democracy and Violence. Journal of Politics and Governance. **Journal of Politics and Governance Mahasarakham University**, 6(1), 443-458. [In Thai].